

14. Raylu, N. & Oei, T. (2001) Pathological gambling: a comprehensive review. *JAMA*, 286, 141–144.
15. Saiz-Ruiz, J., Blanco, C., Ibanez, A., *et al* (2005) Sertraline treatment of pathological gambling: a pilot study. *Journal of Clinical Psychiatry*, 66, 28–33.
16. Shaffer, H. J., Hall, M. N. & Vander Bilt, J. (1999) Estimating the prevalence of disordered gambling behavior in the US and Canada: a research synthesis. *American Journal of Public Health*, 89, 1369–1376.
17. Sproston, K., Erens, B. & Orford, J. (2000) *Gambling Behaviour in Britain: Results from the British Gambling Prevalence Survey*. London: National Centre for Social Research.

STĂRILE AFECTIVE LA ADOLESCENȚII DIN FAMILIILE DEZINTEGRATE

Dorina Nicolaescu, Ion Coșciug, Felicia Casiadi, Marina Lopusanscaia,

Olivia Cepoi, Alexei Bandati

Catedra Psihiatrie, Narcologie și Psihologie medicală USMF „Nicolae Testemițanu”

Summary

The affective conditions in the teen-agers from unfavourable families

The clinico and clinico-psihological investigation of a certain number of a teen-agers from unfavourable and complete families permitted to reveal the affective condition in the teen-agers presented in this study. The separation of the family members inevitably leads to radical changes in the normal function of the family, that reflects on life quality and the personality of its members, especially of the children. The temporary separation of the parents supposes a stress that is felt by the teens as an insecurity, that leads to anxiety, depression, neurotic disorders correlated with stress, hetero and/or autoaggressiveness.

Rezumat

Investigațiile clinice și clinico-psihologice ale unui eșantion de adolescenți din familii dezintegrate și complete au permis evidențierea stărilor afective prezente la categoria de persoane studiate. Separarea duce inevitabil la schimbări radicale în funcționarea familiei, fapt ce se răsfrânge asupra calității vieții și personalității membrilor ei, în special asupra copiilor. Separarea temporară de părinți presupune un stres resimțit de adolescent ca senzație de insecuritate care facilitează instalarea anxietății, depresiei, tulburărilor nevrotice și corelate cu stresul, hetero-sau/și autoagresivității.

Actualitatea temei

Acum sunt singur...casa e pustie fără ei...Nu am aceeași dispoziție ca înainte, mă uit la alți copii și mi-e trist. Nu-mi trebuie bani și plâng...Inima mea nu mai este întreagă fără mama și tata...Dorul de ei mă apasă, nici nu știu cum să redau acest sentiment...eram fericiți cu părinții alături... Ca un ecou răsună tristețea miilor de adolescenți rămași singuri la ei acasă [5].

Actualitatea temei este determinată de schimbările de ordin socioeconomic din ultimii ani din R. Moldova, care au impact important asupra personalității, inclusiv asupra afectivității umane. Problematika formării unei personalități armonioase, favorabile în aspect afectiv, în condițiile actuale de dezvoltare a societății noastre, se reduce o dată cu apariția fenomenelor social-nefavorabile, consecințele cărora se răsfrâng asupra vieții și calității relațiilor [16]. Lipsa de afectivitate și de maturitate afectivă contribuie la apariția unor dificultăți adaptative și a unor devieri de comportament, ca reacții de protest împotriva acestor lipsuri.

Carența afectivă determină sentimentul de frustrare, datorat, atât indiferenței relaționale de atașament, cât și influenței unui mediu ambiant nou, străin și rece...„Mulți copii din familii dezintegrate suferă atât din cauza despărțirii de părinți, cât și din cauza despărțirii părinților, pentru că între membrii familiei apare o „prăpastie emoțională”.

Actualmente în Moldova, nivelul migrației a crescut considerabil, urmările acestui fenomen fiind multiple [3,4]. Lipsa unuia dintre părinți în educația copiilor modifică esențial caracteristicile personalității. Copiii se simt părăsiți, inutili, au idei suicidale, insomnie, trăiesc un sentiment de profundă vinovăție („mama a plecat din cauza mea...”), poate apărea interesul față de bani și plăcerea de a-i cheltui; pot cădea ușor în capcana dependențelor de drog, alcool, jocuri de noroc; încep să manifeste violență, să mintă, să-i manipuleze, atât pe cei în a căror grijă au rămas, cât și pe părinți. Așadar, lipsa unuia dintre părinți sau a ambilor îi defavorizează pe copii, privându-i de modelul comportamental parental, creându-le probleme de ordin psihologic, care în perspectivă, pot genera anxietate și depresii. Subestimându-se, neavând încredere în propriile capacități, ei vor manifesta comportament violent, gelozie, dorința de a controla conduita partenerului și a copiilor lor.

Scopul studiului a vizat investigarea stării emoționale a adolescenților din familiile dezintegrate.

Obiectivele studiului

1. De a evalua frecvența stărilor afective la adolescenții din familiile dezintegrate în funcție de persoanele mature care îi tutează (le acordă suport) în lipsa părinților;
2. De a evidenția particularitățile stărilor afective la adolescenții din familiile dezintegrate în funcție de persoanele sub supravegherea/tutela cărora se află.

Material și metode de cercetare

Pentru a realiza scopul și obiectivele stabilite, au fost testați 152 adolescenți dintre care :

- 38 elevi din familii dezintegrate, cu reședința în mediu rural, 20 fete și 18 băieți;
- 38 de elevi din familii integre, cu reședința în mediu rural, 27 de fete și 11 băieți;
- 38 de studenți din familii dezintegrate, proveniți – 29 din mediul rural și 9 din mediul urban, (26 fete și 12 băieți);
- 38 de studenți din familii complete 31 fete și 7 băieți;
- Vârsta cuprinsă între 14-18 ani și 19-21 ani.

Contingentul de adolescenți investigați a fost divizat în următoarele grupe:

Grupul I - adolescenți, educați de un singur părinte: mama sau tata;

Grupul II – adolescenți educați de rude (surori, frați; bunici);

Grupul III - adolescenți educați de vecini sau alte persoane fără grad de rubedenie.

Pentru a obiectiviza tulburările afective prezente / absente la persoanele incluse în studiu s-au utilizat investigații clinico-psihologice: Testul Zung W. (autoevaluarea nivelului depresiei); scările Ch.D. Spielberger pentru investigarea nivelului de anxietate - trăsătură de caracter și anxietate situațională.

Rezultatele investigațiilor proprii

În literatura de specialitate este menționat faptul că, dezvoltarea intelectuală depinde de comunicarea emoțională a copilului cu părinții și cu maturii, precum și durata acestei comunicări. Cât mai devreme are loc separarea de părinți, cu atât mai intense și persistente sunt tulburările de dispoziție [10,14]. Sfera comunicativă a adolescenților din familiile favorabile este caracterizată de: comunicare adecvată, tendință de a domina, dependență relativă de grup, sinceritate, naturalețe, lipsă de experiență socială, etc. Ei posedă aptitudini de comunicare eficientă și continuă, atât cu părinții, cât și cu anturajul lor psiho-social, fenomene absente la adolescenții din familii dezintegrate temporar.

La adolescenții din familii dezintegrate se constată adeseori prezența unui nivel de înțelegere redusă, gândire rigidă, dezorganizare emoțională a gândirii, trăind în lumea iluziilor interne, dar demonstrând creativitate crescută și tendințe de a depăși conservatismul, prin manifestarea liberalismului, bravadei și comportamentului asocial. Domeniul afectiv-volitiv este caracterizat de prezența unui Eu relativ slab, influențat de emoții, nestatornic, dar fiind în bun

acord cu normele și standardele sociale, alături de autoapreciere de nivel mediu. Sfera comunicativă este caracterizată de comunicativitate în limitele admise social, activism cu tendință spre risc și dominare, autonomie, dar și sensibilitate, iritabilitate, tensiune interioară crescute.

Investigațiile efectuate au evidențiat următoarea repartiție, privind membrul familiei emigrat în străinătate (tabelul 1).

Membrul familiei plecat la munca în străinătate

Mama – 9(fete), 3 (băieți); tata – 6 (fete), 4 (băieți); ambii – 31 (fete), 23 (băieți)

Persoane care acordă suport și îngrijire adolescenților

Doar mama – 10; doar tata – 8; bunici – 14; verișori și bunici – 1; frați – 9; mătușă – 10; singuri – 9; vecina – 5.

Astfel, mai frecvent adolescenții rămân în tutela bunicilor (18, 42 %) , în tutela bunicilor și verișorilor (14,47%), a mamei, mătușei în 13,15%, fraților și fără supraveghere 11,84 %, în supravegherea tatălui (10,52%), iar 6,5% din numărul adolescenților se află sub tutela vecinilor. Investigând clinico-psihologic starea de dispoziție afectivă a contingentului inclus în studiu au fost obținute următoarele date (tabelele 1-3).

Prezentăm în continuare datele cercetări experimentale, care ilustrează consecințele carenței afective la vârsta adolescentă, în special în dezvoltarea emotivă a persoanei.

Emoțiile constituie o categorie deosebită a stărilor psihologice subiective ce reflectă, sub formă de trăiri nemijlocite, ceea ce e plăcut sau neplăcut, rezultatele activității practice orientate spre satisfacerea trebuințelor actuale. Emoțiile sunt formațiuni ale personalității ce o caracterizează din punct de vedere social-psihologic. Viața fără acestea ar fi la fel de imposibilă ca și fără senzații. Emoțiile, susținea G. Darwin, au apărut în procesul evoluției ca mijloc cu ajutorul căruia se instituie condiții pentru satisfacerea trebuințelor actuale. Subliniind importanța procesului emoțional pentru om, K.Viliunas notează: ”Evenimentul emoțional poate genera formarea unor noi atitudini emoționale față de diferite circumstanțe...

Tabelul 1

Nivelul anxietății personificate

Nivelul de anxietate	Anxietate personificată											
	Vârsta de 14-18 ani						Vârsta de 19-21 ani					
	Redus		Moderat		Sever		Redus		Moderat		Sever	
	Nr	%	Nr	%	Nr	%	Nr	%	Nr	%	Nr	%
Familii dezintegrate	14	36,8	16	42,2	8	21	13	34,2	15	39,5	10	26,3
Familii complete	24	63,1	9	23,8	5	13	20	52,6	10	26,3	8	21,1

Adolescenții din familii dezintegrate înregistrează un procent mai sporit al nivelului de anxietate moderată 42,10% vis-a-vis de cei din familii complete 23,68%. Nivelul de anxietate severă este mai accentuat la adolescenții din familii dezintegrate (21,05%) vis-avis de adolescenții din familii complete(13,15%)

Tabelul 2

Nivelul anxietății situative

Nivelul de anxietate	Anxietatea situativă											
	Vârsta de 14-18 ani						Vârsta de 19-21 ani					
	Redus		Moderat		Sever		Redus		Moderat		Sever	
	Nr	%	Nr	%	Nr	%	Nr	%	Nr	%	Nr	%
Familii dezintegrate	10	26,3	15	39,7	13	34	5	13,2	17	44,7	8	21,1
Familii complete	21	55,7	11	29,0	6	16	20	52,6	13	34,2	5	13,1

Adolescenții din familiile dezintegrate se află într-o situație defavorabilă, fiind lipsiți de influența adulților de la care învață arta afectivității. Cercetările din domeniu au relevat efectele negative ale carenței afective: lipsă de asertivitate, anxietate situativă moderată și severă, sentimentul vinovăției, suspiciune în relațiile cu adulții, capacitate redusă de a stabili relații sociale constructive etc. Adolescenții care se confruntă cu absența unuia sau a ambilor părinți trăiesc o stare de disconfort din cauza nesatisfacerii trebuințelor de securitate și susținere socială.

Tabelul 3

**Nivelul depresiei la adolescenți cu vârsta între 14 și 18 ani
și cei cu vârsta între 19 și 21 ani**

Nivelul depresiei	Familii dezintegrate				Familii complete			
	I lot		II lot		I lot		II lot	
	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
Nu este	7	16,66	8	21,05	19	50,0	18	47,36
Ușor	12	31,57	10	26,31	13	34,21	12	31,57
Moderat	9	23,68	12	31,57	6	15,78	6	15,78
Sever	10	26,31	8	21,05	-	-	2	5,26

Note: I lot – adolescenți cu vârsta 14 și 18 ani

II lot – adolescenți cu vârsta 19 și 21 ani

La adolescenții din familii dezintegrate fondul afectiv are tendință spre scădere astfel se explică predominarea nivelului mediu și sever al depresiei.

Se atestă o predominare cu 5,26% la adolescenții din familii dezintegrate vis-a-vis de cei din familii complete.

Predominarea anxietății situative nivel sever la adolescenții din familii dezintegrate în raport de 2 :1 demonstrează încă o dată carența afectivă la adolescenții « abandonați » de proprii părinți.

Analiza rezultatelor studiului evidențiază : nivel redus de anxietate la adolescenții rămași sub tutela unuia dintre părinți ; nivel moderat de anxietate la adolescenții care sunt educați de către bunici și verișori, iar anxietatea situativă de nivel sever se atestă la adolescenții, care au rămas să fie educați de către vecini sau fără supraveghere.

Tabloul stării de dispoziție afectivă demonstrează cote înalte ale parametrului „negativism”, asociate cu dispoziție scăzută, apatie, tristețe, melancolie la 70% dintre adolescenții investigați. Deosebit de semnificative sunt relațiile copilului cu mama, acestea prezentându-se ca un sistem de rapoarte cu caracter motivațional. Importante în special sunt valorile promovate de mama în relațiile cu copilul, atitudinile mamei față de copil și interesele lui, rolul mamei în familie..

Pedagogul rus K. D. Ușinski menționa că emoțiile, reflectate în mimica adulților, inițial influențează starea psihică a copilului, apoi se transpun în spiritualitatea lui.

Emoțiile predominante la fete au fost: mila de sine, tristețea, frica, culpabilitatea, mânia. La adolescenții de sex masculin mai frecvent s-au depistat – timiditatea, culpabilitatea, mila de sine, tristețea, mânia, frica de eșec, neîncrederea de sine, nehotărârea. La 65% dintre adolescenți au fost depistate valori semnificative ale anxietății (la fete mai pronunțată decât la băieți): nivel înalt – 55% și foarte înalt – 35% (fete); nivel înalt – 25% și foarte înalt – 10% (băieți); nivel accentuat al depresiei (70%); emotivității (80%), agresivității (65%), inhibiției (65%), labilității emoționale (85%). Majoritatea adolescenților manifestă nivel moderat al maturizării socioafective; băieții, spre deosebire de fete, înregistrează valori mai înalte. Cel mai înalt nivel de frustrare îl au băieții rămași temporar singuri (70%), apoi fetele cu același statut (60%). Toți manifestă nivel de autoapreciere redus, tendințe de a evita dificultățile, frică de eșecuri.

Concluzii

1. Dintre cei 76 de adolescenți din familii dezintegrate, adolescenții rămân mai frecvent sub tutela: în 18,42% fiind tutelați de bunei; în 14,47% - de bunici și verișori; în 13,15% - de mame, mătuși; în 11,84% - de frați mai mari sau fără supraveghere; în 10,52% - doar de tată; în 6,5% - fiind sub supravegherea vecinilor.

2. Adolescenții manifestă atitudini negative față de mamă în cazul copiilor din familiile temporar dezintegrate, determinate de faptul că, aceștia se bucură de mai puțină înțelegere, tandrețe, atenție din partea ei;

3. În familiile complete se manifestă atitudini pozitive; atitudini relativ pozitive față de tată; atitudini mai negative față de frați; în condiții de carență afectivă, copiii își formează o imagine de sine lacunară, negativă;

4. Adolescenții din familiile dezintegrate manifestă un grad mai înalt de suspiciune, supărare, negativism, iritabilitate, comparativ cu semenii lor educați în familii complete.

Adolescenții din familii dezintegrate educați de un părinte manifestă nivel redus al depresiei și anxietății situative; cei rămași în supravegherea bunicilor și a verișorilor, manifestă un nivel moderat al depresiei și anxietății personificate și situative, iar cei lipsiți de supraveghere sau în grija vecinilor sau altor persoane cu grad de rubedenie înregistrează cote înalte ale depresiei și anxietății situative asociate cu comportamente delincvente.

Concluzia vorbește în termeni duri despre impactul carenței afective asupra relațiilor dintre părinți și copii. Persoana caracterizată de imaturitate afectivă este impresionabilă, vulnerabilă și inadaptată social. Maturitatea sau imaturitatea afectivă este determinată de relațiile adolescentului cu părinții.

Bibliografie

1. Badea, E., Caracterizarea dinamică a copilului și adolescentului (de la 3 la 17-18 ani) cu aplicație la fișa școlară, Editura Tehnică, București.
2. Banciu, D.; Rădulescu, S.M.; Voicu, M., Adolescenții și familia, EȘP, București, 1997.
3. Barsky, A.J.; Borus, J.F. (1999). Functional somatic syndromes. Annual Internal Medicine, vol. 130, pp. 910–921.
4. Bauman, L.; Riche, R., Adolescenții – o problemă, părinții – un necaz, Editura Antet, București, 1995.
5. Braz, R.M. (1999). Stress and substance use among military women and men, American Journal of Drug and Alcohol Abuse, May.
6. Breznitz, S. (1994). Stress in the prison of its success, Social Research, Spring.
7. Ciofu, C., 1998, Interacțiunea părinți-copii, Editura Medicală AMALTEA, București.
8. Chapman, G., Speranțe pentru cei despărțiți, Editura Curtea Veche, București, 2003.
9. Dezvoltare și participare Comunitară în Republica Moldova (studiu), Editura Gunivas, Chișinău, 2005.
10. Erickson, E., Identity and the life cycle, Norton, New York, 1988.
- Ginott, H.G., Între părinte și copil. Ghid de comunicare, Editura Humanitas, București, 2006.
11. Gonța, V., Formarea imaginii de sine la adolescenți, UPS „I. Creangă”, Chișinău, 2004
- Iluț, P., Sinele și cunoașterea lui. Teme actuale de psihosociologie, Editura Polirom, Iași, 2001.
12. Janka, A. (2005). Rethinking somatization disorders, Current Opinion on Psychiatry, vol. 13, nr. 1, pp. 65-71, January.
13. Lazarus, R. S.; Folkman, S. (1987). Transactional theory and research on emotions and coping, European Journal of Personality, vol. 1.
14. Maslow, A., Motivation and Personality, New York, 1970.
15. Moldova Remittance Study, OIM Moldova, 2005.
16. Raport de monitorizare: Respectarea drepturilor omului în locurile de detenție, Institutul de Reforme Penale.
17. Stănciulescu, E., 2002, *Sociologia educației familiale*, vol. I, Editura Polirom, Iași.

18. Șchiopu, U., Verza, E., 1997, *Psihologia vârstelor*, Editura Didactică și Pedagogică, București. Material și metode de studiu.
19. Vernon, Ann, 2006, *Dezvoltarea inteligenței emoționale – educație rațional-emoțională și comportamentală (Consilierea în școală)*, Ed. ASCR, Cluj-Napoca.

CANABISUL ȘI PSIHOZA

Alisa Crețu, Grigore Garaz, Zina Hotineanu, Svetlana Copeica

(Coordonator științific – dr. în medicină, asistent universitar Inga Deliv)

Catedra Psihiatrie, Narcologie și Psihologie medicală U.S.M.F. „Nicolae Testemițanu”

Summary

Cannabis and psychosis

In this article we have tried to determine if there is a correlation between cannabis consumption and psychosis. We reviewed several studies in order to evaluate evidences for two hypotheses concerning the relationship between cannabis use and psychosis: a) that heavy cannabis use causes a psychotic disorder that would not have occurred in the absence of cannabis use and 2) that Cannabis use may produce neurophysiological disturbances in the human brain. Taken together all evidences suggest a causal relation in which frequent use of cannabis leads to a greater risk of psychotic symptoms.

Rezumat

În acest articol am încercat să determinăm o corelație dintre consumul de cannabis și psihoză. Am revizuit mai multe studii pentru a evalua dovezile a două ipoteze cu privire la relația între consumul de cannabis și psihoză: 1) cannabisul poate determina o tulburare psihotică care nu ar fi avut loc în absența consumului de cannabis și 2) cannabisul afectează funcționarea neurochimică a creierului uman. Toate dovezile luate împreună sugerează o relație de cauzalitate între utilizarea frecventă a cannabisului și un risc mai mare de dezvoltare a psihozei.

Actualitatea temei

Canabisul în general este considerat un drog inofensiv și prevalența utilizării regulate în decursul vieții a crescut în majoritatea țărilor înalt dezvoltate. Cu toate acestea, s-au acumulat dovezi importante ce evidențiază riscurile dezvoltării unei psihoze sau a simptomelor psihotice. Sunt un număr considerabil de cazuri raportate de „psihoză canabică”. Aceste cazuri descriu persoane care au dezvoltat simptome psihotice sau tulburări psihice în urma utilizării cannabisului.

Hall W. (1994) a sugerat că întrebările fundamentale sunt: există oare o „psihoză canabică” și precipitează consumul de cannabis o psihoză [8]. Teoretic consumul de cannabis poate induce o psihoză în felul următor:

- Consumul unei cantități mari de cannabis poate induce o psihoză toxică sau organică cu confuzii și halucinații, ce dispar în urma abstenenței;
- Consumul de cannabis poate duce la o psihoză funcțională acută, similară unei stări acute schizofreniforme, cu lipsa caracteristicilor organice a unei psihoze toxice;
- Consumul de cannabis poate duce la dezvoltarea psihozei cronice, ce persistă chiar și după abstenență;
- Consumul îndelungat de cannabis poate duce la o psihoză organică care doar parțial dispăre în urma abstenenței, lăsând o stare rezidual deficitară, câteodată numită și Sindromul amotivațional, ce se consideră a fi analog a Sindromului organic cerebral cronic întâlnit după consumul de lungă durată a alcoolului
- Consumul de cannabis poate reprezenta un factor de risc pentru multe tulburări mintale ca de exemplu schizofrenia.